
LEADER GROGRUND

Utvecklingsstrategi 2023 – 2027

Strategin framtagen med stöd från:

Medfinansieras av
Europeiska unionen

REGION
JÄMTLAND
HÄRJEDALEN

Lokal utvecklingsstrategi för Grogrund

Sammanfattning

Leaderområdet omfattar fem kommuner i Jämtlands län, Härjedalen, Krokom, Berg, Östersund och Åre. De ingående kommunerna har sedan tidigare ett etablerat samarbete i Leader Sjö, skog och fjäll. Namnbytet till Grogrund markerar nystart, ny strategi och ny programperiod. Vacker och varierad natur med fjäll, vatten, skog och öppet odlingslandskap ger de naturgivna förutsättningarna. Entreprenörsandan, det ideella engagemanget, stoltheten över platsen och förmågan att samarbeta ger goda förutsättningar för att nå gemensamma mål om hållbar landsbygdsutveckling. Här finns oro till följd av klimatförändringarna, men prognoser för ett förändrat klimat ger också nya möjligheter.

Grogrunds landsbygder behöver utrymme att stärka sin attraktivitet utifrån sina egna förutsättningar genom mål för utveckling av service, infrastruktur, boende, kultur och fritid. Mål om att ta tillvara engagemanget i ideell sektor bidrar till ökad delaktighet och utveckling av idéer. Fyra insatsområden där stärkt entreprenörskap, utrymme att mobilisera för utveckling, stöd för att utveckla den lokala resursen och att utveckla idébärare och idéer utgör verktyg för att nå målen. Alla insatser, och varje enskilt projekt skall genomsyras av det samarbete mellan ideell, privat och offentlig sektor, och det nytänkande och underifrånperspektiv som utgör leadermetoden.

Mål och insatsområden skall bidra till att målen i Agenda 2030 uppfylls, och genomförandet av strategin omgärdas av de övergripande principerna om ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Trösklarna för att bedriva den omställning till hållbarhet som måste ske behöver sänkas och farten i utvecklingen öka. För att det skall hända krävs självklart att man förstår allvaret i situationen. Omställningen till ett hållbart samhälle upplevs ofta som något svårt som kräver uppoffringar. För att kraftsamla och ta de nödvändiga stegen behövs därför positiva framtidsbilder, om en enklare och roligare väg framåt.

Den insikten har präglat utformningen av en nytänkande vision:

Enkelt och roligt att driva utvecklingsarbete för hållbara landsbygder

Leader Grogrund skall vara katalysatorn för landsbygdsutveckling, ge näring så att goda idéer och initiativ kan växa sig starka och bärkraftiga. Det innebär en positiv syn på nytänkare och en tro på landsbygders egen förmåga att hitta vägen till hållbar utveckling utifrån sina förutsättningar. Framtiden är redan här, den är dynamisk och full av möjligheter för ett enkelt, roligt och hållbart landsbygdsliv, oavsett vem du är och hur du väljer att leva.

Summary

Leader Grogrund means 'the place where things can set seed'. This Leader area consists of five municipalities in the county of Jämtland: Härjedalen, Krokom, Berg, Östersund and Åre.

Beautiful and varied nature with mountains, waters, forests and a farmed landscape sets a natural framework for development. An entrepreneurial mindset, a culture of voluntary work, pride and an ability to rely on each other to solve problems, together sets the cultural framework for addressing local needs and reaching joint goals for a sustainable rural development. The already present climate change triggers feelings of anxiety and urgency side by side with the emerging new possibilities.

The rural areas need resources to strengthen its attraction based on its uniqueness. Goals include development of basic services, infrastructure, housing, culture and recreation. The strategy aims to strengthen the local non-profit organisations and their ability to funnel ideas into development with an inclusive approach. Four thematic areas are targeted: strengthened entrepreneurship, mobilising for development, support for further development of local resources and a better framework for the persons behind the ideas are tools for reaching the goals.

In order for the transition to sustainability to happen, the thresholds need to be lowered and the speed needs to increase. To understand the urgency of the situation is key. The sustainable transition is often challenging, and linked with sacrifices. Positive images of a fun and easy way forward, is needed to mobilise and gain momentum.

This has inspired the overall vision:

'Simple and fun to drive development towards sustainable rural areas'

'Leader Grogrund' shall be the catalyst for rural development, and give nourishment so that good ideas and initiatives can grow strong and resilient.

This means a positive outlook towards new thinkers and a belief in the area's ability to find its own path to sustainable development in its unique context. The future is already here, it is dynamic and full of possibilities for a simple, fun and sustainable rural living, whoever you are or how you choose to live.

Innehåll

<u>Sammanfattning</u>	1
<u>Summary</u>	2
<u>1 Landsbygdsutveckling genom Leader</u>	4
<u>2 Strategins framtagning</u>	4
<u>3 Utvecklingsområdet</u>	7
<u>3.1 Tabell med statistik</u>	7
<u>3.2 Områdesbeskrivning</u>	7
<u>3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter</u>	13
<u>4 Mål, insatsområden och indikatorer</u>	16
<u>4.1 Vision</u>	16
<u>4.2 Mål</u>	16
<u>4.3 Insatsområden</u>	17
<u>4.4 Indikatorer och målvärden</u>	18
<u>EU:s resultatindikatorer</u>	20
<u>Nationella indikatorer</u>	20
<u>Lokala indikatorer</u>	22
<u>5 Genomförande</u>	23
<u>5.1 Kommunikation</u>	23
<u>5.2 Urvalsprocess</u>	24
<u>5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer</u>	24
<u>5.4 Effekter</u>	25
<u>5.5 Hur främjar strategin innovation?</u>	27
<u>5.6 Övergripande principer</u>	28
<u>6 Organisation</u>	28
<u>6.1 Partnerskapet och föreningen</u>	28
<u>6.2 Föreningens styrelse</u>	29
<u>6.3 Drift – den operativa verksamheten</u>	30
<u>7 Uppföljning och utvärdering</u>	31

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

De kommuner som ingår i Grogrund har ett etablerat leadersamarbete, med samma geografiska område men då under namnet Sjö, skog och fjäll. Erfarenheter från tidigare programperiod har därför tagits tillvara på olika sätt och bidragit till utformningen av strategin. Till följd av coronapandemin har inga fysiska möten hållits. En öppen enkät har funnits tillgänglig digitalt på hemsidan. Ytterligare en enkät har sänts ut via e-post i olika nätverk. Respons på enkäterna har också legat till grund för samtal med personer som önskat utveckla sina svar ytterligare. Totalt har 57 enkätsvar inkommit, synpunkter har därutöver lämnats via mail. Ett femtiotal telefonintervjuer har genomförts. Bland de intervjuade finns representanter i LAG- styrelse, politiker, landsbygdsutvecklare, projektägare/projektmedarbetare, företrädare för organisationer, idrottsföreningar, kulturföringar, näringslivsorganisationer, studieförbund, bya/bygderåd, företagarnätverk och enskilda. Tre digitala workshops har genomförts på teman entreprenörskap, innovation och stolt landsbygdsbo. Totalt har ca 45 personer deltagit i dessa. Fördelningen mellan ideell, privat och offentlig sektor är tämligen jämnt fördelad hos de som varit delaktiga.

De ingående kommunerna har i närtid genomfört medborgardialoger, bygdevis och ibland även sektorsvis. Dialogerna har gett värdefull information om hur boende ser på utvecklingen inom områden som kultur, service, integration och näringsliv. På kommunnivå finns även uppdaterade strukturanalyser att tillgå.

Samstämmigheten mellan behovsanalyser på kommun- och regionnivå är god och avspeglas även i det som framkommit i arbetet med strategin.

Exempel på de styrdokument som ingått i förarbetet för strategin är *Fossilbränslefritt Jämtlands län/Energi- och klimatstrategi för Jämtland Härjedalen 2020–2030*¹ *Program för smart specialisering*

¹ Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län

<https://www.lansstyrelsen.se/jamtland/tjanster/publikationer/2021/handlingsplan-prioriterade-insatser-2021---2023-20210920>

*i Jämtland Härjedalen 2021–2027*² *Regional utvecklingsstrategi -Jämtlands län 2050 - en nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i* ³ *Regional mat- och livsmedelsstrategi i Jämtland Härjedalen*⁴, *Innovationsprogram Jämtland Härjedalen* ⁵ - så når vi miljömålen Jämtlands län⁶ *Besöksnäringens roll för regional utveckling. Ett nedslag i Jämtlands Härjedalen*⁷ och *Regionalt serviceprogram Jämtland Härjedalen*.⁸ Jämtlands läns regionala skogsstrategi är ute för samråd, aktörer bakom förslaget har tillfrågats utifrån ett skogligt perspektiv för landsbygdsutveckling.

De områden som de regionala styrdokumenterna lyfter för utveckling är upplevelser, digitalisering, infrastruktur, jord, skog, vatten, service, hållbar energi och kultur, vilket stämmer väl med den samlade SWOT-analys⁹ som gjorts för denna strategi.

² Program för smart specialisering Jämtland Härjedalen 2021-2027

<https://www.regionjh.se/regionalutveckling/regionalutvecklingsansvar/strategierochplaner/regionalutvecklingsstrategi/smartspecialisering> 20210920

³ Regional utvecklingsstrategi Jämtlands län

<https://www.regionjh.se/regionalutveckling/regionalutvecklingsansvar/strategierochplaner/regionalutvecklingsstrategi/> 20210924

⁴ Regional mat- och livsmedelsstrategi Jämtland Härjedalen <https://www.regionjh.se/download/> 20210926

⁵ Jämtland Härjedalen Innovationsprogram 2020

<https://www.regionjh.se/download/18.15591b8415700f7566b43e21/1475242889748/innovationsprogram2020.pdf> 20210920

⁶ Handlingsplan 2020 -Så når vi miljömålen i Jämtlands län

<https://www.lansstyrelsen.se/jamtland/tjanster/publikationer/2020/handlingsplan-2020---sa-nar-vi-miljomalen-i-jamtlands-lan.html> 202100924

⁷ Robert Pettersson. Mittuniversitetet. Etour. Besöksnäringens roll för regional utveckling. Ett nedslag i Jämtland Härjedalen. https://www.miun.se/siteassets/forskning/center-och-institut/etour/publikationer/etour_rapport_2020_1_jonsson_och_petterson.pdf 20210924

⁸ Regionalt serviceprogram Jämtland Härjedalen 2014-2020

<https://www.regionjh.se/download/18.919b46115a5d814ab8f43/1487687469902/regionalt-serviceprogram-2014-2018.pdf>

⁹ SWOT-analys, en sammanvägd analys utifrån områdets styrkor, svagheter, möjligheter och hot

Behov och möjligheter har dock stor variation mellan olika landsbygder. Det här syns även i kommunernas medborgardialoger, strategier och andra relevanta dokument. Mål och insatsområden i Grogrunds strategi har formulerats med hänsyn till detta.^{10 11 12 13 14 15}

Sammantaget finns starkt stöd för målen i denna strategi. Nu behövs kraftsamling för att optimera tillgängliga resurser för utveckling av Leader Grogrunds landsbygder. Det innebär att samverkan behöver öka mellan de som har likartade uppdrag inom landsbygdsutveckling.

Projektledare och projektägare i pågående och avslutade projekt, samt landsbygdsutvecklare/tjänstemän med landsbygdsuppdrag på kommunernas näringslivskontor har intervjuats i syfte att ta reda på hur man upplevt Leader som verktyg för landsbygdsutveckling 2014–2020. Som ett resultat av intervjuerna avser Grogrund att stärka arbetet med varumärke och kommunikation, och sträva efter ett mera utåtriktat och uppsökande arbetssätt.

Under strategins framtagande har avstämning skett med angränsande leaderområden för utbyte av information och jämförelse av behovsanalyser. Dialog har också förts om möjlig utveckling av samarbeten.

¹⁰ Landsbygdsstrategi Östersunds kommun 2014–2020

<https://www.ostersund.se/download/18.21399eaa1552bfeb8b8eee5e/1597991195545/Landsbygdsstrategi.pdf>

¹¹ Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt Östersunds kommun

<https://www.ostersund.se/download/18.72f6d09817c2d85560f7e1/1632906017783/Naringslivsstrategi.pdf>

¹²Bergs kommun tillväxtprogram 2040

<https://www.berg.se/48/naringsliv-foreningsliv-och-arbete/utveckling-och-projekt/tillvaxtprogram-2040>

¹³ Åre kommun medborgardialoger och medborgarbudget

<https://are.se/kommunpolitik/engagera-dig-och-paverka/medborgarbudget>

¹⁴ Krokoms kommun, sammanställning av medborgardialoger 2019

<https://krokom.se/download/18.74eaaac217306f31533218d1/1593672620326/Sammanstallning-medborgardialoger-hosten-2019.pdf>

¹⁵ Härjedalens kommun Översiktsplan och Vision 2030

<https://www.herjedalen.se/bygga-bo-och-miljo/detaljplaner-och-oversiktsplan/oversiktsplan.html>

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	57 297	
	Storlek i km ²	33650,27	
	Invånare per km ²	2	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född (%):	9	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	0-15 år	9	10
	16-24 år	4	5
	25-44 år	11	12
	45-64 år	12	13
	65- år	11	11

3.2 Områdesbeskrivning

Glest men med boende och verksamhet överallt

Området omfattar fem kommuner i Jämtlands län, Härjedalen, Berg, Östersund, Krokom och Åre. Det är glest befolkat men bebyggelse och verksamhet finns fördelat över hela området. Förklaringen till det är den tidiga etableringen av jordbruk längs älvarnas dalgångar och runt Storsjön. S:t Olavsleden som förbinder Bottenhavet med Atlanten anses också ha haft betydelse genom utveckling av byar kring härbärgen för pilgrimer. Befolkningen ökar i hela området och flyttnettot är positivt i alla kommuner. Ljuset om sommaren, vacker natur, och tillgång till både fjäll och stad inom rimligt avstånd lyfts ofta som områdets unika styrkor. Storsjön med sina 464 kvadratkilometer är Sveriges femte största insjö med stränder inom fyra av våra fem kommuner. Sjön är en av landets största regleringsmagasin och fungerar också som dricksvattentäkt.

Fjällen

De fem kommuner som ingår i Grogrunds område omfattas av fjällkedjan Skanderna. Här finns över 120 stycken fjälltoppar, 39 av dem är högre än 1400 meter över havet. Härjedalen är det landskap i Sverige som har den högsta medelhöjden över havet och här finns också Grogrunds fyra toppar över 1700 meter, där Helags är den högsta med 1792 meter över havet.¹⁶ Fjällen är ett kulturlandskap där människor bott och verkat i tusentals år. Fjälltopparna var de platser som befolkades först. De arkeologiska fynden i Grogrunds område liknar de man funnit vid norska atlantkusten och tyder på att etableringen skedde ifrån väster i takt med att inlandsisen drog sig tillbaka för 10.000 år sedan. Gruvdrift har bedrivits, framförallt har man brutit koppar och järnmalm vid bland annat Åreskutan och Ljusnedal i Härjedalen. Omkring sekelskiftet 1800-1900-talet grundlades fjällturismen med luftgäster och människor från städer som sökte sig till ett "sunt friluftsliv". Idag utgör fjälldestinationerna en stor och viktig del av områdets besöksnäring. Fjällen är en del av folksjäl och identitet i Grogrunds område, fjällutsikt prioriteras vid byggande på samma sätt som sjöutsikt prioriteras i havsnära

¹⁶ Svenska fjälltoppar <http://xn--svenskafjalltoppar-yqb.se/jamtland-harjedalens-fjalltoppar/>

områden.¹⁷

Det öppna odlingslandskapet

Huvuddelen av länets jordbruksmark finns i Grogrunds område. Den används till produktion av foder och bete till nötkreatur, får, getter och hästar. Andelen ekologisk odling är den högsta i landet. Förutsättningar för produktion av livsmedel är goda, långa ljusa sommarnätter, god tillgång på vatten, bördiga odlingsjordar och förhållandevis mildt inlandsklimat. Lättodlade moränlättlor, mindre torkkänsliga och med liten risk för urlakning gör att jordbruksmarken med drygt 1 procent av landarealen är en viktig resurs. Jordbruket i länet drivs av ca 1 300 företag som tillsammans omsätter drygt 1 miljard kronor och där mjölk- och köttproduktion utgör huvuddelen. I ett nationellt perspektiv är gårdarna små, mjölkbesättningar har i snitt 58 st. kor/besättning vilket är lägst i landet. En tredjedel av marken odlas extensivt¹⁸ vilket innebär att det finns utrymme att utveckla livsmedelsproduktionen.¹⁹

Mathantverket

Jämtland är det län i Sverige som har flest levande fäbodrar. Närheten till Norge och den samiska kulturen har satt ytterligare krydda på mångfalden av högkvalitativa livsmedelsprodukter. Länet är tätast i landet när det gäller mathantverk, med närmare 200 mathantverksföretag varav ca 85% av dem i Grogrunds område. Mathantverket har bidragit till ett stärkt varumärke för regionen. Eldrimner nationellt resurscentrum för mathantverk har haft avgörande betydelse för den utvecklingen genom kurser och utbildningar, men också genom påverkansarbete för att göra mathantverket känt och att verka för bättre förutsättningar för mathantverkare. En majoritet av företagarna inom mathantverk är kvinnor. Trenden är förutom att de blir fler även att de anställer allt fler, mångfalden inom företagen ökar och man samverkar i högre utsträckning.²⁰

Skogen

Jämtland är Sveriges tredje största skogslän, med totalt 3,5 miljoner ha skogsmark. Länet har det näst högsta virkesförrådet och den näst största årliga tillväxten av alla län i landet i absoluta tal. Skogsbruk tillsammans med vidareförädling av skogsråvara omsätter 7,4 miljarder kronor i Jämtlands län. Inget annat län har så hög andel inom skogsbruk av den totala sysselsättningen som Jämtlands län har, 3,7 procent i jämförelse med rikets snitt 0,7 procent. Efterfrågan på nya produkter och tjänster från skogen ökar och i länet finns stor potential i förädling av skog för hållbar utveckling.²¹

Samverkan mellan gröna, kulturella och kreativa näringar

Maten är en viktig del i kulturella och kreativa näringar och här finns Eldrimner nationellt centrum för mathantverk. Jämtlands Härjedalen är sedan 2010 medlem i UNESCOs Creative Cities Network i

¹⁷ Ingegerd Eliasson Institutionen för kulturvård,

Göteborgs universitet Fjällandskap: betydelsen av kulturella ekosystemtjänster
<https://www.storslagnafjall.se/link/8747da6cedf45a9828013145c2f4931.aspx> 20210926

¹⁸ Med extensiv odling menas odling med låg produktion på marken. Odling där skörden eller skördens storlek inte är huvudsyfte

¹⁹ Källa Jordbruksverket

²⁰ Eldrimner nationellt centrum för mathantverk <https://www.eldrimner.com/> 20210924

²¹ Källa Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen Jämtlands län.

egenskap av gastronomisk region.²² Östersund stod 2016 värd för nätverkets årliga möte med 300 delegater från 50 länder. Parallellt hölls även en tävling för unga designers från 75 länder samt en vetenskaplig konferens med syfte att bidra med kunskap om regional utveckling i kontexten gastronomi, kultur och besöksnäring. En starkt kreativ sektor är en viktig del i en hållbar samhällsutveckling vilket också syns i länets regionala utvecklingsstrategi. De kulturella och kreativa näringarna verkar ofta i ett globalt sammanhang och har i ett ekonomiskt perspektiv också betydelse för utvecklingen av globala värdekedjor.

Samisk befolkning, kultur och rennäring.

Jämtlands län har 11 samebyar, av dessa finns 7 stycken inom kommunerna i Grogrunds område. Sydsamiskt kulturcentrum Galtje finns i Östersund, här kommer även den samiska parlamentsbyggnaden för Sametinget att byggas i enlighet med beslut 2019. Alla Grogrunds kommuner har status som samiska förvaltningskommuner vilket innebär ett utökat ansvar för den samiska befolkningen och en skyldighet att ge samiska befolkningen inflytande i frågor som rör dem. Vid revideringen av den regionala utvecklingsstrategin, RUS, så genomfördes i Galtjes regi SamRUS²³, ett särskilt projekt för att bidra med samiska perspektiv. Framförallt har behovet av ökad kunskap hos myndigheter om samisk kultur och historia lyfts in, men även synliggörandet av konflikter gällande markanvändning mellan exempelvis rennäring och besöksnäring har gett avtryck. Det finns inga exakta siffror över antalet samer i Grogrunds område eller i Jämtlands län. Av de 20–40 000 samer som beräknas finnas i hela Sverige lever ca 10 procent av renskötsel. Övriga samer finns inom en rad olika näringar och yrken, däribland samisk slöjd- och besöksnäring, jakt, fiske, musik, media och olika former av gårdsbruk. I hela Jämtlands län finns tillstånd för att hålla totalt 47 000 renar i renskötseln. Renskötsel är en näring som enligt grundlagen bara får bedrivas av samer. I Jämtlands län finns 359 renägande samer vilka sammanlagt årligen omsätter ca 29 miljoner med bäring på renkött.²⁴

Besöksnäringen

Besöksnäringen omsätter ca 4,8 miljarder/år och bidrar till 6700 arbetstillfällen på länsnivå. Förutom besöksmål som fjälltoppar och vattenfall så finns här vandring, skoter, paddling, skidåkning, skärmflygning, forsränning, skridskoisar, cykling, kultur och gastronomi i världsklass. Länet har nationalarenor för skidskytte och alpint och uppskattningsvis genomförs ca 500 större idrottseveners per år. Utöver dessa tillkommer exempelvis Storsjöcupen med 15 000 aktiva spelare per år, S:t Olavsloppet med ca 3 000 deltagare, Storsjöyran med 25 000 besökare och Västgård Game Fair med över 20 000 besökare²⁵. I länet finns mer än 17 000 sjöar och 280 mil älvar och åar, området är en populär destinationerna för sportfiskare i Europa och företagen med fiskeguider och fiskecamper ökar. Jakt är en del av kulturen i Jämtlands län. Var tionde invånare jagar och länet är därmed jägartätast i landet. Företag med inriktning på jakthundsuppfödning, utbildning och jaktupplevelser har en

²² UNESCO Creative cities network <https://www.storslagnafjall.se/link/8747da6ceddf45a9828013145c2f4931.aspx> 20210925

²³ SamRUS samiska perspektiv <https://www.regionjh.se/download/18.44cb8c4917214ea93673465/1589767661018/SamRus%20rapport%202020.pdf> 20211013

²⁴ Sametinget https://www.sametinget.se/jamtland_sb 20210925

²⁵ Jämtland Härjedalen Turism /Fakta och statistik <https://jht.se/fakta-statistik/> 20210926

nationellt stark position och bidrar till både besökare och inflyttning.²⁶

Folkrörelsen och entreprenörsandan

Ideell sektor med sin grund i folkrörelsen har en lång och livskraftig tradition i Grogrunds område. Godtemplarrörelsen kom tidigt under 1800-talet och följdes snart av bland annat kvinnorörelsen med representation i Fredrika Bremer-förbundet. I området finns idag ca 3000 registrerade föreningar. De flesta av dem är idrottsföreningar, men här finns även ett stort antal kultur- och hembygdsföreningar, vägsamfälligheter och fiskeföreningar. Entreprenörsandan är framträdande. Var sjätte invånare i de fem ingående kommunerna har eget företag vilket är den näst högsta siffran i landet. Området har också landets högsta företagsamhet bland kvinnor.

Förvärvsarbete och utbildningsnivå

Andelen förvärvsarbete är 82 procent och därmed den näst högsta i Sverige. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning är lägre än riksgenomsnittet, men varierar stort mellan och inom kommuner.²⁷ Det har bland annat sin förklaring i demografiska skillnader. Mittuniversitet i Östersund är en nationellt stark aktör, hälften av studenterna väljer att stanna kvar efter utbildning och Östersund utsågs 2018–2019 till årets studentstad. Universitetet har koppling till landsbygdsutveckling på flera sätt, som en del i det regionala partnerskapet för Livsmedelsstrategin och med forskning inom exempelvis turismvetenskap.

Industrier

Jämtlands län har inte följt samma mönster för industrialisering som övriga landet, även om sågverksepoken under 1800-talet haft stor betydelse för områdets utveckling. Inom de fem kommuner som ingår i leaderområdet finns idag ett antal världsledande industrier, hit hör exempelvis Andritz, Nordlock och Trangia, samt outdoorföretagen Lundhags och Hilleberg the Tentmaker.

Service

Jämtland är det län i Sverige vars befolkning har i särklass längst medelavstånd till handelsområden. Alla kommuner i området har serviceplaner för att säkerställa att nödvändig service finns på landsbygden. Mål finns för att utveckla serviceorter och servicepunkter samt att verka för att testa nya servicelösningar. Drivmedel, laddstolpar, post/paket och dagligvaror är den service som bedöms viktigast för vårt företagstäta område. Många transportföretag bedömer numera lönsamheten för låg för att erbjuda utkörning dagligen utanför centralorterna.²⁸

Utmaningar

Jämtlands län har landets näst lägsta bredbandstäckning och ingen kommun når upp till regeringens mål. Tillgång till snabbt bredband är en förutsättning för hållbar utveckling, service, tillgänglighet, jämställdhet och trygghet. För den som driver företag är det ofta avgörande för verksamheten, för att kunna använda digitaliseringens fördelar i konkurrens med omvärlden. Transportföretagens analys visar att Jämtland är ett av de län i Sverige som bedöms ha lägst vägstandard.

²⁶ Källa Naturvårdsverket

²⁷ Källa SCB

²⁸ Strukturanalys Jämtlands län region Jämtland/Härjedalen 20210924

<https://www.regionjh.se/download/18.56852503178d6f8050a4c97/1618836744847/Strukturanalys>

Det är av stor betydelse att vägunderhållet rättas till, många av landsbygdens tjänster och produkter är platsbundna och kommer även fortsättningsvis att vara beroende av transporter.

Tillgång till boende är i delar av området en begränsning. I några av kommunerna finns fler fritidshus än bostadslägenheter. Förutom att det minskar tillgången till permanenta boendelösningar så påverkar det även förutsättningarna för service.²⁹

Flyg till och från Jämtlands län har varit en viktig del för utvecklingen hittills, för besöksnäringen men även för övrigt näringsliv. Omkring 1200 länsbor har sitt arbetsställe i Stockholms län, pendlingen har ökat med omkring 20 procent de senaste 10 åren. Långpendling sker också till Göteborg, Sundsvall, Trondheim och Umeå. Av hållbarhetsskäl behövs nya transportlösningar för att människor skall kunna bo och verka i området och samtidigt utvecklas inom sina kompetensområden.³⁰

Vad händer efter pandemin?

Många landsbygdsbor i Grogrunds område arbetspendlar till Östersund, eller närmaste tätort.

Pandemin har inneburit att fler har jobbat distansberoende och betydelsen av lokal service och tillgång till bredband har blivit tydlig. Länets lokala livsmedelsaffärer har ökat omsättningen, REKO-ringarna har vuxit med rekordfart och Trangia med tillverkning av friluftskök har fördubblat sin personalstyrka för att möta efterfrågan till följd av ett ökat intresse för utomhusliv.

Sedan lång tid tillbaka har utbytet med Norge haft stor betydelse, i form av utökad arbetsmarknad och för gränshandeln. Pandemin har haft en omfattande påverkan på utbytet och det återstår att se i vilken mån det återhämtar sig.

Coronapandemin har inneburit att användandet av digitala verktyg inom hälso- och sjukvården ökat radikalt i Grogrunds område. Flera avancerade digitala tjänster har utvecklats i samarbeten mellan Projektcenter/Region Jämtland Härjedalen och aktörer i andra EU-länder. Den tröskel som tidigare funnits för införande av digitala verktyg i vården sänktes snabbt till följd av pandemin och utvecklingen förväntas fortsätta. Det öppnar för ökad tillgänglighet till avancerad vård även på landsbygd.³¹

När coronapandemin slog till blev geografisk täthet en risk och människor lämnade storstan och flyttade ut till sina fritidshus för att undvika smittspridningen. Samtidigt förordade många arbetsgivare distansarbete och därmed blev det tydligt att arbetsort inte måste styra valet av bostadsort. Effekterna av detta har särskilt syns i orter som Åre och Västra Härjedalen.³² Priserna på boende har stigit i Grogrunds område och människor söker sig till landsbygden.

I en nationell undersökning uppger 23 procent av 18–26-åringarna att de fått förändrade boendepreferenser under pandemin. Framför allt vill många ha ett hemmakontor, tillgång till trädgård

²⁹ Bostadsmarknadsanalys 2021 – Jämtlands län

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1d275504179f614155f6834/1623932444918/Bostadsmarknadsanalys20210930>

³⁰ Strukturanalys Jämtlands län region Jämtland/Härjedalen 20210924

<https://www.regionjh.se/download/18.56852503178d6f8050a4c97/1618836744847/Strukturanalys>

³¹ Peak Innovation <https://peakinnovation.se/jamtland-hem-for-varldens-avancerade-digitala-halso-och-sjukvardtjanster/> 20210925

³² Bostadsmarknadsanalys 2021- Jämtlands län

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1d275504179f614155f6834/1623932444918/Bostadsmarknadsanalys>

och bo större. Det är en trend som man bör ta vara på.³³

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

Naturgivna förutsättningar

En varierad och storslagen natur med fjäll, vatten, skogar och odlingslandskap är några av Grogrunds främsta styrkor. Det finns en oro över att klimatets förändring kan påverka, framförallt i form av förväntat minskat snötäcke, förändrat tjäldjup och risk för ökat antal skogsbränder. Oron finns också utifrån de globala perspektiven, med ökad medvetenhet om livsstilens påverkan på klimatet. Klimatförändringarna ses dock även som en möjlighet för områdets utveckling när exempelvis odlingssäsongen förväntas bli längre och tillväxten i skogen ökar.³⁴

De naturgivna förutsättningarna har stor variation inom Grogrunds område, men även tillgång till infrastruktur, hur föreningsliv och företagande ser ut, liksom demografiska och socioekonomiska faktorer skiljer sig åt. Det innebär att det behöver finnas utrymme för landsbygder att utvecklas efter sina egna förutsättningar.

Infrastruktur och service

Tillgång till infrastruktur är en förutsättning för bibehållen service och utveckling av hållbara företag, för att unga skall vilja bo kvar, att man skall kunna studera och jobba distansberoende, och för att man skall kunna locka inflyttare. Bredband med tillräckligt hög hastighet saknas på många platser i området och stöd för att mobilisera, bilda nätförening och prata med bredbandsaktörer kan skynda på utvecklingen. Digitalisering ger nya möjligheter och kan bidra till att överbygga de utmaningar som glesheten i området ger. För att det skall vara möjligt krävs utöver ett utbyggt bredbandsnät både satsningar på ökad digital kompetens och utveckling av anpassade digitala verktyg.

Bibehållen eller ökad tillgång till service är en utmaning. Det finns dock goda exempel från Grogrunds område på hur man i byar med litet befolkningsunderlag genom samordning utformat nya servicelösningar. Byar där ideell och privat sektor enats om gemensamt fokus för investeringar och stödansökan till fiber, tankstationer, livsmedelsaffärer med mera. I vissa delar av Leader Grogrunds område råder brist på tillgängliga bostäder. Det är ett problem som behöver lösas gemensamt och där man lokalt kan bidra till detta genom att inventera och synliggöra bostadshus som idag står oanvända hela eller delar av året, eller genom att undersöka möjligheten att exempelvis konvertera gamla byggnader till lägenheter.

Näringsliv och entreprenörskap

Näringslivet i Grogrunds område är diversifierat och täcker många olika branscher. Många av

³³ Pressmeddelande Fastighetsbyrån/Kantar sifo 20210926

<https://www.mynewsdesk.com/se/fastighetsbyran/pressreleases/ny-undersokning-unga-vuxna-ratar-storstaederna-fler-vill-bo-i-mindre-staeder-3113250>

³⁴ Handlingsplan för regional klimatanpassning Jämtlands län

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.52ea1660172a20ba65c9086/1592898962840/Handlingsplan> 20210924

företagarna är ensamföretagare där valet att driva företag är en del av livsstilen. Under coronapandemin har de lokala företagens betydelse blivit ännu tydligare, för att det exempelvis skall finnas underlag för post-och paketutlämning och för att öka landsbygders självförsörjande och minska sårbarheten i kriser.

De företagare som bidragit till behovsanalysen uppger att tid och resurser för utveckling är en begränsande faktor. Det är svårt att få tillgång till kapital/finansieringsmöjligheter för utveckling. Banker saknar ofta lokal kunskap och i glesa områden finns sällan tillgång till lokalt kapital. Flera av företagen upplever även att det är svårt att hitta rätt arbetskraft.

Besöksnäringen bidrar till attraktion och rik fritid för både boende och besökare och är en viktig basnäring i Grogrunds område. Vintergästerna stannar ofta på samma plats medan sommargästerna rör sig betydligt mer runt om i området vilket gör att det finns ett behov av att utveckla näringen utanför fjälldestinationerna.

Kultur- och naturskäl som besöksanledning ökar och kan ge nya besöksmål och intäktsmöjligheter, utöver det också bidra till samhörighet och identitet för de som bor på platsen

Coronapandemin har inneburit påfrestningar för många av företagen i området, men för vissa branscher tvärtom en positiv utveckling till följd av ökat intresse för exempelvis friluftsliv och lokal matproduktion. Grogrunds område har också påverkats positivt av att människor valt att semestra på hemmaplan. Det finns goda utvecklingsmöjligheter i att ta vara på den sortens ändrade beteenden. Det finns också ett ökat intresse för samproduktion av mat för självförsörjning vilket kan utvecklas tillsammans med gröna näringar. Behovet av att utveckla en cirkulär biobaserad ekonomi³⁵ framkommer i de regionala styrdokumenterna liksom i de intervjuer som ligger till grund för strategin. Landsbygder har möjligheten att vara med och påverka den utvecklingen, genom att exempelvis utveckla system för att dela, hyra eller låna saker istället för att äga dem eller bidra till att företag som reparerar produkter kan växa fram. Pandemin har också inneburit ett ökat tryck på skog och mark. I grund och botten är det positivt, men det ställer ökade krav på hänsyn till varann och naturen. Företag, markägare, intresseorganisationer och kommuner behöver utveckla samarbetet för att lösa och förebygga intressekonflikter kring markanvändning.

Civilsamhället och föreningarna

Ideell sektor är stark i Grogrunds område, men analysen visar en viss trötthet hos de som är engagerade. En del beroende av coronapandemin. För föreningar bygger ofta både ekonomi och engagemang på faktiska aktiviteter, och under pandemin har aktiviteterna inte kunnat genomföras. Det finns gott om entreprenörer och ideellt verksamma med idéer för utveckling. Det som ofta saknas är resurser för att ta idéerna vidare. Man har fullt upp med den löpande verksamheten och varken tid, ork eller pengar räcker till för att även driva utveckling.

I Grogrunds område är 4,5 % av befolkningen mellan 16–24 år. Utifrån nationella siffror beräknas mer än hälften av dessa vara medlem i minst en förening. I framtagandet av strategin svarade unga att de vill engagera sig och vara med och påverka utvecklingen men att de sällan får frågan. De vill påverka

³⁵ Med cirkulär biobaserad ekonomi avses en resurseffektiv ekonomi grundad på förnybara råvaror producerade genom en hållbar användning av ekosystemtjänster från mark och vatten. Material, energi och molekyler återanvänds och cirkulerar så långt det är möjligt

utifrån egna förutsättningar, för att kunna bo kvar och ha möjlighet att utveckla och utvecklas. Det här stämmer också väl överens med nationella rapporter³⁶

Det finns gott om bygdegårdar i Grogrundns område, som viktiga aktörer och medskapare för att utveckla den lokala landsbygden. Bygdegårdarna är allmänna samlingslokaler, mötesplatser som ägs och drivs med ideella krafter av sin bygd. Bygdegården används för det som bygden behöver, oavsett om det är för kultur, fest, krisberedskap, servicelösningar eller för att offentliga och privata aktörer ska kunna bedriva delar av sin verksamhet i bygden. Bygdegårdar bidrar med mötesplatser, men kan även ge utrymme för så kallad coworking³⁷. Båda delar är något som efterfrågades större tillgång till under arbetet med framtagandet av strategin

Det är viktigt att visa att man bryr sig om och vårdar bykärnor och centrumplatser. I utvecklingsmöjligheter tas därför utsmyckning, skyltning och upprustning av fasader med, som viktiga för en bygds attraktivitet och stolthet. Det signalerar att man är stolt över och tar hand om sin bygd och det bidrar till att nya människor känner sig välkomna.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Enkelt och roligt att driva utvecklingsarbete för hållbara landsbygder

Leader Grogrund skall vara katalysatorn för landsbygdsutveckling, ge näring så att goda idéer och initiativ kan växa sig starka och bärkraftiga. Det innebär en positiv syn på nytänkare och en tro på landsbygders egen förmåga att hitta vägen till hållbar utveckling utifrån sina förutsättningar.

Framtiden är redan här, den är dynamisk och full av möjligheter för ett enkelt, roligt och hållbart landsbygdsliv oavsett vem du är och hur du väljer att leva.

4.2 Mål

Leader Grogrund har utarbetat två mål:

1. Attraktiva landsbygder

2. Ta vara på engagemang och idéer

Målformuleringen utgår ifrån SWOT-analysen och övrig bearbetning av input från intervjuer, enkäter och dialoger. Målen är avvägda mot det övergripande målet i den europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling att främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk. Målen stämmer väl överens med de fokusområden som finns i den regionala utvecklingsstrategin ”Jämtlands

³⁶ Ungdomsbarometern Generation Z 20210920 <https://www.ungdomsbarometern.se/rapportslapp-generation-z/>

³⁷ Med coworking avses olika sorters kontorskollektiv där företag och företagare delar på gemensamma kontorskostnader.

län 2050 - en nytänkande region att leva, verka och utvecklas i”.

1. Attraktiva landsbygder

Förutsättningar, behov och samband har stor variation inom Grogrunds område. Målet är därför brett för att kunna ge landsbygder stöd för att utvecklas på ett hållbart sätt efter sina egna förutsättningar och förhållanden. Landsbygders attraktivitet stärks bland annat genom:

- Ökad tillgång till infrastruktur, boende och service. Stärkt entreprenörskap. När vardagen fungerar väl för företag och boende ger det ökade förutsättningar för utveckling, vilket därmed kan generera arbetstillfällen, inflyttning och fler besökare.
- Ökad tillgång till kultur och fritid. Utvecklande av platsers egna värden. Det bidrar till stärkt samhörighet och identitet, lockar inflyttare och besökare, och kan skapa nya affärsmöjligheter.

2. Ta vara på engagemang och idéer

Det finns gott om idéer för utveckling. För att ta idéer och tankar vidare behövs ökade resurser framförallt i form av kompetens, tid och finansiering. Den ideella sektorn är stark i Leader Grogrunds område och föreningarna har ofta ett viktigt samhällsengagemang på den lokala nivån. Här finns även ett ökande antal löst sammansatta nätverk utan stadgar och medlemslistor, organiserade kring lokala och regionala frågor. Föreningar och ideell verksamhet är bärare av värdegrund och kan ha stor betydelse för hur hållbara normer och attityder utvecklas. Målet skall stärka ideellt engagemang och få flera idéer att gå från tanke till utveckling och därigenom även bidra till fler intäktsmöjligheter.

4.3 Insatsområde

Entreprenörskap

Entreprenörskap och företagande är en stark motor för landsbygdsutveckling i Leader Grogrunds område. Att stärka det lokala entreprenörskapet bidrar till att mera kapital stannar och cirkulerar på den lokala nivån. Det bidrar också till hållbarhet genom en ökad självförsörjningsgrad och därmed ökad motståndskraft vid kriser. I detta insatsområde stötts nytänkande och utvecklingsidéer som bidrar till ökad konkurrenskraft och minskad sårbarhet hos nya och befintliga företag, och insatser som på annat sätt bidrar till stärkt entreprenörskap.

Mobilisering och nya funktioner

Infrastruktur och framförallt bredband med hög hastighet är en viktig förutsättning för att företag, föreningar och enskilda skall kunna bo, verka och utvecklas på landsbygd. Genom att stötta mobilisering kan landsbygder exempelvis bidra till utbyggnaden av bredbandsnätet, men även ökad tillgång till boenden och fler boendalternativ. Nya funktioner kan exempelvis vara utveckling av nya servicelösningar, digitala verktyg, insatser för klimatanpassning eller förstudier för lokal produktion av förnybar energi.

Utveckla den lokala resursen

En lokal resurs kan vara kulturvärden, naturvärden, historia, platser, verksamheter, och platsbundna resurser. Inom detta insatsområde ryms exempelvis utveckling av leder, fritidsaktiviteter, kulturevent och möteslokaler, lokala lösningar för självförsörjning eller

förädling av livsmedel. Att utveckla lokala resurser bidrar till ökad samhörighet och att landsbygder stärker sin attraktivitet och identitet. Det kan också bidra till nya besöksmål, nya intäktsmöjligheter och företagsutveckling och därmed till en stärkt lokal ekonomi.

Utveckla idebärare och ideer

Inom detta insatsområde ryms olika sorters stöd i form av exempelvis

kompetensutveckling och föreningsinkubatorer som kan bidra till sektorsutveckling.

Inom insatsområdet ryms även stöd till att arbeta med värdegrund, attityder och att våga ifrågasätta normer. Ungas engagemang och idéer är viktiga att ta vara på, i insatsområdet ges därför särskilt utrymme för stöd till ungas delaktighet i genomförandet av strategin.

4.4 Indikatorer och målvärden

Indikatorer kan användas både för att styra mot specifika insatser och att mäta om utvecklingen går i rätt riktning. Erfarenheter från tidigare programperiod visar att ett stort antal indikatorer inte varit stödjande för genomförandet av strategin, snarare tvärtom har man upplevt det hämmande och att det leder till fokus på indikatorerna istället för det syfte som finns med målen i strategin.

Utifrån det resonemanget har breda indikatorer valts som mera styr mot utvecklingsbehoven än mot specifika insatser.

Stärka landsbygders attraktivitet mäts genom indikatorerna

- Utveckla ekonomin på landsbygden
- Nya fritids- och kulturverksamheter
- Nya produkter
- Nya tjänster
- Nya servicelösningar

Genom att mäta hur många företag som fått ekonomiskt stöd kan vi få besked om våra insatser bidrar till utvecklat entreprenörskap och därigenom ökar landsbygders konkurrenskraft och attraktion.

Genom att mäta antalet nya fritid- och kulturverksamheter och antalet nya produkter och tjänster ser vi om utvecklingen av lokala resurser ger effekt som bidrar till att stärka landsbygders identitet och attraktivitet.

Genom att mäta antalet nya servicelösningar får vi veta om mobilisering bidrar till just detta, fler servicelösningar.

Ta vara på engagemang och idéer mäts genom indikatorerna

- Nya produkter
- Nya tjänster
- Nya fritids- och kulturverksamheter

- Projekt som drivs av unga

Syftet med målet är bland annat att öka möjligheterna till intäkter för ideell sektor. Genom att mäta antalet nya tjänster och produkter får vi veta om insatser bidrar till utveckling på ett sätt som i sin tur ger nya intäktsmöjligheter. Genom att mäta nya fritids- och kulturverksamheter kan vi se om vi genom insatserna bidrar till att stärka engagemang och idéer och därigenom ökar antalet verksamheter. Genom att mäta projekt som drivs av unga får vi besked om insatser för att utveckla idébärare och idéer ger som resultat att flera unga deltar aktivt i utvecklingsarbetet och därigenom bidrar till ökat engagemang och att fler idéer vidareutvecklas.

Mellan de valda indikatorerna och Agenda 2030 finns följande kopplingar

EU-indikator	R 39	Utveckla ekonomin på landsbygden
8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt		
17. Genomförande och globalt partnerskap		
Nationell indikator	N 03	Nya produkter
2. Ingen hunger		
8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt		
9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur		
Nationell indikator	N 04	Nya tjänster
2. Ingen hunger		
8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt		
9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur		
Nationell indikator	N 06	Nya fritids- och kulturverksamheter
10. Minskad ojämlikhet		
16. Fredliga och inkluderande samhällen		
Lokal indikator	L 12	Projekt som drivs av unga
10. Minskad ojämlikhet		
Lokal indikator	L 16	Nya servicelösningar
11. Hållbara städer och samhällen		

EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktiva landsbygder	Entreprenörskap Mobilisering och nya funktioner Utveckla den lokala resursen	R39	Utveckla ekonomin på landsbygden	Antal företag på landsbygden som söker stöd för att utveckla sin verksamhet. Detta inkluderar alla landsbygdsföretag så länge inte utvecklingen de genomför i projektet eller investeringen rör primärproduktion. Däremot kan företag räknas med som förädlar råvaror.	20

Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktiva landsbygder Ta vara på engagemang och idéer	Entreprenörskap Mobilisering och nya funktioner Utveckla den lokala resursen	N_03	Nya produkter	Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är produkten/erna nya på den svenska marknaden, på den lokala marknaden (leaderområdet) eller endast för den enskilda organisationen? En fysisk produkt är en vara som man kan köpa och ta med hem, men konsumera senare. Till exempel olika matprodukter, souvenirer, kläder och möbler.	5

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
	Utveckla idébärare och idéer			En digital produkt är en vara som säljaren kan sälja (eller erbjuda gratis) upprepat antal gånger utan att göra om varan på nytt. Till exempel nedladdningsbara filer som e-böcker och guider. Men det kan också inkludera olika mjukvaror och appar om kunden inte är beroende av prenumerationer för att kunna ta del av dem.	
<p>Attraktiva landsbygder</p> <p>Ta vara på engagemang och idéer</p>	<p>Entreprenörskap Mobilisering och nya funktioner Utveckla den lokala resursen</p> <p>Utveckla idébärare och idéer</p>	N 04	Nya tjänster	<p>Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är tjänsten/erna nya på den svenska/lokala marknaden eller endast för den enskilda organisationen?</p> <p>En (fysisk) tjänst är något som man köper och konsumerar ihop istället för att ta med hem. Till exempel hårklippningar, guidade turer och upplevelser samt teaterföreställningar.</p> <p>En digital tjänst är en tjänst som säljaren behöver göra om och anpassa vid varje försäljning. Till exempel sociala media tjänster, webbdesign eller liknande. Hit räknas även olika streamingtjänster då kunden inte äger materialet utan endast har tillfällig tillgång genom någon form av prenumeration på säljarens villkor.</p>	5

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktiva landsbygder Ta vara på engagemang och idéer	Entreprenörskap Mobilisering och nya funktioner Utveckla den lokala resursen Utveckla idébärare och idéer	N 06	Nya fritids- och kulturverksamheter	Antalet fritids- och kulturverksamheter som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.	10

Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ta vara på engagemang och idéer	Utveckla idébärare och idéer	L 12	Projekt som drivs av unga	Detta innebär att projektledaren/ledarna är personer under 25 år.	3
Attraktiva landsbygder	Entreprenörskap Mobilisering och nya funktioner Utveckla den lokala resursen	L16	Nya servicelösningar	Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man testat eller introducerar nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.	5

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

Budskap

Grogrund strävar efter att synliggöra landsbygder. Budskapet skall vara tydligt att det är i samverkan som landsbygden utvecklas, med ett lärande och öppet förhållningssätt och med ambitionen att bidra till hållbar lokal utveckling. Grogrunds vision om att vara katalysator för goda idéer skall genomsyra all kommunikation, med tilltro till människors engagemang och vilja att göra skillnad och bidra till en positiv och hållbar samhällsutveckling. Hemsidan utgör den huvudsakliga basen i Grogrunds kommunikation. Den skall på ett enkelt och lättillgängligt sätt förklara leadermetoden och målen med strategin. Tilltalet skall verka inspirerande och lockande och bidra till att förmedla bilden av Grogrunds roll som möjliggörare. Utöver hemsidan används sociala medier och informationsmaterial, pressmeddelanden och de tillfällen som erbjuds i form av exempelvis mässor.

Målgrupper

1. De som söker stöd och kan vara blivande projektledare eller projektägare: kreativa och drivande människor med utvecklingsidéer. Denna grupp behöver information om hur leadermetoden fungerar, för vad man kan söka stöd och tips om samverkan och erfarenhetsutbyte med andra som genomfört leaderprojekt. De behöver även hjälp för att lämna in kompletta ansökningar och i ett senare skede under hela projektiden.
2. Nyckelpersoner hos exempelvis kommuner, region och länsstyrelse, som driver egna landsbygdsprojekt och har kontakter med invånare. Informationsutbyte om pågående insatser, förmedling av projektidéer och samverkan för att optimera resursanvändning.
3. Samarbetsparter. LAG och deras organisationer, andra organisationer som på olika sätt arbetar med utveckling av landsbygden. För informationsutbyte och för att identifiera när samverkan bör och kan ske.
4. Allmänhet och media. Pressmeddelanden, deltagande i mässor med mera för att skapa opinion för landsbygdsfrågorna och för att öka kunskapen om landsbygders villkor. Förmedla EU:s roll för landsbygdsutveckling och den utveckling som sker med hjälp av leadermetoden. Leadermetodens unika modell med lokala förutsättningar som grund, tillvaratagande av lokala initiativ och samarbetet mellan privat, ideell och offentlig sektor skall vara tydlig i all kommunikation.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Grogrund skall vara katalysatorn för landsbygdsutveckling. Det innebär samverkan med andra aktörer för att dela information och för att visa stödsökande till andra möjligheter om en idé inte ryms inom strategin. För att lyckas med det krävs ett gott samarbete med andra aktörer som är verksamma inom landsbygdsutveckling. De aktörer som identifierats utöver de fem kommuner som ingår i föreningen, är bland annat Region Jämtland Härjedalen, Länsstyrelsens landsbygdsenhet, Samling Näringsliv, Mittuniversitetet, LRF Jämtland, Hushållningssällskapet, Jämtland Härjedalen Turism, RF Sisu Jämtland Härjedalen, Coompanion, Torsta AB, Hembygds- och bygdegårdsrörelsen och andra Leaderområden.

Samverkan sker genom nätverksträffar, formella och informella möten. Det är viktigt för att på bästa sätt optimera de resurser som finns för landsbygdsutveckling och för att utveckla samarbeten när det är önskvärt. De fem ingående kommunerna är viktiga parter för Grogrunds arbete och samarbetet sträcker sig längre än att kommunerna är medfinansierare av verksamheten. Grogrund kommer att vara sammankallande för avstämning med landsbygdsutvecklare eller den kontaktperson som respektive kommun utser, för informationsutbyte och samverkan kring olika frågor. Avstämningarna ger utrymme för att lyfta kommunala strategier och planer och stämna av dessa mot denna utvecklingsstrategi.

Representanter i LAG-styrelsen från de olika kommunerna har som uppgift att förmedla information från privat, ideell och offentlig sektor som på olika sätt kan bidra till synergieffekter i genomförandet av strategin. Anslutande leaderområden finns både inom Jämtlands län och i intilliggande län. Kontakterna med dessa och övriga leaderområden inom och utom Sverige är viktiga för att bevaka satsningar, strategier och planer, dela erfarenheter och information och för att stärka och hitta nya samarbeten.

5.4 Effekter

Effekter i betydelsen förändringar som tillgänglig service, boende, infrastruktur eller flera arbetstillfällen går att mäta betydligt enklare än de mjuka värdena som stärkt lokal identitet, samhörighet eller ökad nöjdhet. Det gör inte att de mjuka värdena är av mindre betydelse. Det är också en väl känd utmaning att fånga upp de följd effekter som kan komma lång tid efter att ett projekt avslutats, och som inte alltid med säkerhet kan sägas vara en effekt av ett projekt.

Rapporten ”Hållbara leadereffekter i teori och praktik” undersöker projekt genomförda i tidigare programperioder och vilka effekter som kvarstår efter det att projekten avslutats. Som framgångsfaktorer för att ge långsiktiga effekter med säkerställd förvaltning fastslås bland annat att insatsen skall ingå i en långsiktig lokal utvecklingsstrategi med engagerade mottagare och omfatta ett starkt stöd bland politiker och befolkning. Ett väl fungerande trepartnerskap och underifrånperspektiv i enlighet med leadermetoden är därmed en viktig del i att nå förändringar på längre sikt.

Styrning mot effekt innebär att man har det i åtanke ifrån att en idé presenteras och genom hela processen från ansökan via genomförande och resultat. Hur väl skriven och genomtänkt en projektplan är, att det är rätt projektledare och medarbetare för det specifika projektet, att förankring av projektplanen har ett underifrånperspektiv, att det finns förutsättning för fungerande breda samarbeten, en effektiv projektadministration och en genomtänkt handlingsplan ökar förutsättningarna för att nå både mål och långsiktig effekt. Att i ett tidigt skede hjälpa projektsökande att ta del av andras erfarenheter eller att föreslå samverkansparter ger ökade förutsättningar för att uppnå effekter. Fortlöpande under projektet sker därför dialog mellan kansliet och projektledare om utvecklingen av projektet. Information från dialogerna ges vidare till LAG-styrelsen och landsbygdsdelegerade tjänstemän i kommunerna i Grogrunds område.

I bedömningen av projektansökning prioriterar LAG-styrelsen de projekt som genom bedömningskriterier får hög poängsättning för de effekter som önskas. Hur bra förutsättningar ett projekt än har för att nå effekt kan resultatet utebli, beroende av oförutsedda händelser och ibland av skäl som inte kan förklaras. En strategi för utveckling måste också innehålla utrymme för mod och att våga prova nytt, särskilt när den skall hålla länge, fram till slutet av detta decennium, i en tid präglad av snabb förändring. Jordbruksverket gör effektmätningen av hela strategin för åren 2014–2022.

För att förstärka positiva effekter har spridningen av information om lyckade projekt stor betydelse. Grogrund kommunicerar därför exempel på projekt som gett och ger effekt, från det egna leaderområdet men även från andra leaderområden.

5.5 Hur främjar strategin innovation?

Begreppet innovation associeras ofta med tekniska språng, forskning och universitetsmiljöer. Det gör att det många gånger upplevs främmande trots att innovation förekommer ofta i alla sektorer. Innovation kan ha hög höjd, innebära något nytt och banbrytande på ett globalt plan, men det kan också vara något som är nytt och nytänkande för en organisation, för marknaden, eller i det lokala området. Det synsättet är något som präglar strategin, och innovation finns som en del i insatserna och genomsyrar hela verksamheten.

Visionen, ”Enkelt och roligt att driva utvecklingsarbete för hållbara landsbygder”, är resultatet av innovativa tankar. Man kan förledas att tro att det handlar om brist på seriositet, om ett lättsinnigt sätt att se på de utmaningar världen och landsbygder står inför. Tvärtom är det en mycket seriös och nytänkande vision. Trösklarna för att bedriva den omställning till hållbarhet som måste ske behöver sänkas och farten i utvecklingen öka. För att det skall ske krävs självklart att människor förstår allvaret i situationen. Men för att kraftsamla och ta de nödvändiga stegen behövs också positiva framtidsbilder, där tankarna om hållbar utveckling som något svårt som kräver uppoffringar byts ut mot visioner om en enklare och roligare väg framåt. En väg som förutsätter bred samverkan, klok resursanvändning och underifrånperspektiv i enlighet med det sätt som leadermetoden fungerar.

Båda målen förutsätter och ger gott om utrymme för nytänkande och de värden som skapas genom innovation kan vara ekonomiska, sociala eller miljömässiga. Alla insatsområden förutsätter innovation, med nya sätt att samarbeta, hitta servicelösningar och att utveckla den lokala resursen.

Insatsområdet entreprenörskap premierar nytänkande som bidrar till stärkt konkurrenskraft och minskad sårbarhet. Mobilisering och nya funktioner driver nytänkande genom nya sätt att samverka för att bidra till bättre och mer jämlika förhållanden för landsbygder. Innovation främjas också genom att skapa förutsättningar att våga ta nästa steg i en idéprocess vilket insatsområdet utveckla idébärare och idéer skall bidra till.

Coronapandemin har gjort att de fysiska mötena uteblivit till förmån för digitala lösningar och ett stort antal telefonintervjuer under arbetet med att ta fram strategin. Det har i sin tur bidragit till att samverkan med andra aktörer är bredare i denna strategi i jämförelse med tidigare strategi. Förutom att det breddar perspektivet så innebär en utökad samverkan också att det är enklare att hitta kunskap och kompetens i specifika frågor. Därmed ökas förutsättningarna för att utveckla det innovativa tänkandet och arbetssättet hos såväl LAG-styrelsen som kansliet och i förlängningen även i genomförandet av insatser.

Under framtagandet av strategin deltog Miun Innovation som är Mittuniversitetets innovationsrådgivare för studenter, i workshop och samtal. Dialogen kommer att fortsätta med syfte att utreda om Grogrund kan ta en tydligare roll för att uppmuntra

framförallt unga idébärare på landsbygder.

5.6 Övergripande principer

Leader finansierar projekt via europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Tre övergripande principer skall alltid iakttas vid genomförande av EU:s gemensamma fonder:

- Hållbar utveckling
- Likabehandling och ickediskriminering
- Jämställdhet mellan kvinnor och män

Alla principerna har bäring på mål i Agenda 2030.

Hållbar utveckling

Beaktande av hållbar utveckling i genomförandet av strategin

Ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet skall integreras i genomförandet av strategin i såväl projekt som i annan verksamhet. Detta förhållningssätt skall bidra till ökad hållbarhet i leaderområdet. I samverkan med sökande från idé till genomförande av projekt skall hållbarhetsperspektiven alltid finnas med, liksom i vår kommunikation. Vid beviljandet av projekt skall frågan om projektet bidrar till hållbar utveckling alltid vara besvarad med ”ja”.

Beaktande av hållbar utveckling i framtagandet av strategin

Hållbarhet anses av de flesta inte längre vara något valbart, de organisationer som inte tar in det budskapet kommer sannolikt att väljas bort och inte vara relevanta. Det framgick tydligt i framtagandet av strategin. Utvecklingen måste ske inom de ramar som ekosystemen ger och på ett sätt som bidrar till att förverkliga FN:s globala hållbarhetsmål. Grogrund ställer sig bakom budskapet i Jämtlands läns regionala utvecklingsstrategi där social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet går hand i hand som en integrerad del av all verksamhet

”I Jämtlands län är befolkningen i centrum, ekologin sätter ramarna och ekonomin är ett medel och en förutsättning för hållbar utveckling”

Det finns ett gemensamt ansvar för målen i Agenda 2030. Mål och insatsområden i strategin är därför kopplade till de globala målen för att visa hur vårt arbete är del av ett större sammanhang och en målsättning.

Likabehandling och ickediskriminering

Beaktande av Likabehandling och ickediskriminering i genomförandet av strategin

I svensk lagstiftning finns stöd för likabehandling och ickediskriminering. På den lokala nivån handlar arbetet för likabehandling och ickediskriminering bland annat om att öka medvetenhet och att våga ifrågasätta stereotyper. Medvetenhet och kunskap är en förutsättning för att värna ett samhällsklimat där alla har samma rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. I insatsområdet utveckla idébärare och idéer finns särskilt utrymme att arbeta med värdegrund, attityder och att våga ifrågasätta normer. I den utvecklade visionen finns också denna ambition, att möjligheterna skall vara desamma oavsett vem man är eller hur man väljer att leva. Vid prioriteringen av projekt görs bedömningen av LAG-styrelsen utifrån ett objektiva och icke-diskriminerande förhållningssätt. I Grogrunds kommunikation strävar man efter ett enkelt och lättförståeligt språk i all kommunikation, i bildspråket väljs bilder som visar mångfald.

Beaktande av likabehandling och ickediskriminering i framtagandet av strategin

I Grogrunds område finns gott om exempel på hur man jobbat med integration på ett lyckosamt sätt. Åre kommun vann Götapriset 2017 med sin modell för samarbete mellan offentlig, privat och ideell sektor. Även övriga kommuner i området har uppmärksammats i olika sammanhang för sina integrationsinsatser och för den självklara synen att nytillkomna är en resurs. Det här innebär inte att det saknas utmaningar. Under framtagandet av strategin intervjuades personer som på olika sätt arbetar med integration och ickediskriminering inom leaderområdet. Där bland naturguider och verksamhetsledare inom gemensamhetsodlingar som arbetar specifikt med att öka både andelen utomeuropiskt födda, och människor i utanförskap i verksamheten. I inbjudan till workshop och i det uppsökande arbetet valdes aktivt nätverk för att ge spridning även hos grupper som hittills inte varit engagerade i landsbygdsutveckling. Som ett resultat av detta har inspel till strategin lämnats bland annat av en konsult inom HBTQ-frågor och flera utrikes födda personer vilket kommer att ge avtryck inte minst i bildspråk och kommunikation.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Beaktande av jämställdhet mellan kvinnor och män i genomförandet av strategin

Jämtlands län har en historia där kvinnor jobbat i skogen, jagat och ägt företag sedan mycket lång tid tillbaka. Det gör inte att länet eller Grogrunds område är jämställt idag, arbetsmarknaden är könssegregerad och kvinnor har dubbelt så höga sjuktal

som män.

”Föreställningar om kön förmedlas medvetet eller omedvetet i texter, bilder och åsikter som möter oss. Föreställningar om kön påverkar vem som förväntas göra vad, hur yrken värderas och vems röster som räknas och hur”

Ur Jämställdhetsstrategi Jämtlands län 2018 – 2020³⁸

Arbete för ökad jämställdhet kräver medvetenhet. LAG-styrelsen och kansliet skall därför metodiskt arbeta för att öka medvetenheten om ojämlikhet och att driva förändring. Rent praktiskt innebär det att man i verksamhetsplaneringen för LAG-styrelse och kansli lägger in återkommande tillfällen för arbete med frågorna. Därigenom blir LAG-styrelse och kansli bättre rustade att verka för ökad jämställdhet i hela sitt uppdrag för landsbygdsutveckling.

Under EU-projekten Jämställt hela vägen och En väg in³⁹ har Länsstyrelsen i Dalarna tagit fram metodmaterialet Jämställt hela tiden och en väg in. Metodmaterialet innehåller en rad övningar, metoder och verktyg. Ett urval ur denna verktygslåda kommer att användas för att förbättra och vidareutveckla arbetet i LAG-styrelsen och hos kansliet.

I ansökningsprocessen ska kansliet i kontakten med stödsökande lyfta goda exempel på hur inkludering, mångfald och jämn fördelning mellan män och kvinnor i olika åldrar berikar och stärker insatserna.

Beaktande av jämställdhet mellan kvinnor och män i framtagandet av strategin

I de nätverk som LAG-styrelsen ger tillgång till finns flera personer som i sin profession arbetar med genusfrågor, även på forskningsnivå. De har bland annat bidragit med inspel under öppna workshop. Frågor om vilka genusbundna normer och attityder landsbygder bär idag, och vilka av dessa vi skulle behöva förändra har diskuterats på ett konstruktivt sätt. Jämställdhet har också lyfts i de intervjuer som genomförts, både på person- och organisationsnivå. Det är fler kvinnor än män som deltagit i framtagandet av strategin och det har varit en utmaning att nå unga, i synnerhet yngre män för att delta i strategins framtagning. Glädjande nog inkom dock ett antal enkätsvar besvarade av pojkar i gymnasieåldern.

Beaktande av de övergripande principerna i uppföljningen

Uppföljning och utvärdering av strategin skall ske både löpande och strukturerat enligt den modell som finns beskriven under kapitel 7 *Uppföljning och utvärdering*. Frågor om och på vilket sätt verksamheten förflyttas i riktning mot ökad hållbarhet

³⁸ Jämställdhetsstrategi Jämtlands län 2018-2020

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7b51364d161655f4441253/1526067912052/J%C3%A4mst%C3%A4lldhetsstrategi>

³⁹ Jämställt hela vägen och en väg in

<https://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2018/04/Jamstallt-hela-vagen-och-en-vag-in.pdf>

skall ingå som en del i hela detta arbete. På samma sätt skall likabehandling, ickediskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män ingå som en integrerad del i uppföljnings- och utvärderingsarbetet. Mångfald och jämställdhet vad gäller kön, etnicitet och ålder har betydelse för konkurrenskraft, kreativitet och välmående och är viktiga ingredienser för ett framgångsrikt arbete med strategin. Uppföljning och utvärdering skall därför alltid omfatta frågor om och hur väl man lyckas involvera fler och bredare grupper i genomförandet av strategin.

6 Organisation

6.1 Partnerskapet och föreningen

Partnerskapet består av fem kommuner, Härjedalen, Berg, Krokom, Åre och Östersund. I LAG-föreningens styrelse ingår representanter från ideell, privat och offentlig sektor ifrån alla kommunerna, samt representation från Region Jämtland Härjedalen. Vid behov kan även ytterligare ledamot adjungeras. Treparterskapet med representation är fastställt i föreningens stadgar och tydlig för valberedning, LAG och styrelse. Styrelsens sammansättning skall formars med hänsyn till krav på jämlikhet mellan könen, spridning i ålder, geografi och kompetens kring de utvecklingsfrågor som strategin fokuserar på.

De 31 aktörer som listas i bilaga 5 är utöver föreningens medlemmar de organisationer som involverats i framtagandet av denna strategi. De listade organisationerna är aktörer med fokus på landsbygdsutveckling och har en ideell-privat- och offentlig bredd som väl speglar det geografiska området och de utvecklingsområden som strategin adresserar. Listan av organisationer omfattar många olika intressen, uppdrag och inriktningar som på olika sätt har koppling till strategins innehåll. Sammantaget har de olika organisationerna branschspecifik kompetens men även generell kompetens inom en mängd olika områden såsom entreprenörskap, hållbarhet, innovation och landsbygdsutveckling. Hos många av organisationerna finns såväl erfarenhet som kompetens inom både forskning och praktik. De uppräknade organisationerna är positiva till olika former av fortsatt samverkan och utbyte av information, vilket ger tillgång till ett mycket omfattande nätverk och goda förutsättningar för att lyckas med genomförandet av strategin. (Se även kapitel 2. Strategins framtagning)

6.2 Föreningens styrelse

LAG - Lokal Aktionsgrupp

Det unika med Leadermetoden är att en grupp bildas som gemensamt identifierar lokala behov och på ett direkt sätt kan främja de lösningar som bedöms möta dessa behov. Ett partnerskap samlas och tillsammans bildas en lokal aktionsgrupp.

Partnerskapet bildar föreningen Leader Grogrund

Partnerskapet bildar den ideella föreningen Lokal Aktionsgrupp Grogrund (Förkortas LAG Grogrund) som verkställer denna strategi. Föreningen står öppen för alla organisationer att bli medlem i förutsatt att man uppfyller medlemskapets krav vilket regleras i föreningens stadgar. En styrelse väljs på ett årsmöte av medlemmarna i LAG Grogrund, och styrelsen ansvarar för att styra genomförandet av utvecklingsstrategin, och prioritera de projekt som bäst förväntas bidra till strategins

mål och skapa de långsiktiga effekter som eftersträvas. LAG-styrelsen leder genomförandet av strategin, och har stor frihet att utforma hur det ska ske, med till exempel riktade utlysningar eller genom samarbeten med andra Leaderområden. LAG-styrelsen kan också utveckla och driva projekt själva, om man bedömer att det är ett effektivt sätt att förverkliga strategin.

Valberedning och nomineringsprocess

Valberedningen ska bestå av 6 personer, 2 för varje sektor (ideell, privat och offentlig), som samarbetar för att föreslå en styrelse som möter krav på jämlikhet mellan könen och som i övrigt har balans mellan geografi, spridning i ålder och kompetens kring de utvecklingsfrågor som denna strategi adresserar.

Representation i LAG-styrelsen

LAG-styrelsens exakta sammansättning och mandatperioder styrs av stadgarna, men styrelsen ska bestå av lika antal andelar ledamöter från alla tre sektorer. De ledamöter som väljs in i LAG-styrelsen ska ha mandat att företräda sin sektor. Ledamöterna i LAG-styrelsen förväntas vara lyhörda, aktiva, transparenta och efter bästa förmåga tillföra kunskap utifrån sin kompetens och strategin som helhet. Samtal om värdegrund ska ingå i LAG-styrelsens interna arbete, för att skapa samsyn om hur arbetet med de horisontella principerna ska ske. Ytterligare ledamöter kan adjungeras till LAG-styrelsen för att skapa kopplingar till andra utvecklingsaktörer och strategier. Valberedningen har rätt att delta på LAG-styrelsens möten.

Presidium

Styrelsens arbete leds av en ordförande. En vice ordförande ska väljas inom LAG-styrelsen. Ett presidium bestående av ordförande och vice ordförande fungerar som en brygga mellan LAG-styrelse och kansli.

Arbetsgrupper

LAG-styrelsen kan med stöd av stadgarna tillsätta arbetsgrupper eller liknande när det av olika skäl anses lämpligt. Det kan till exempel handla om en mindre grupp som arbetar med uppföljning, utvärdering eller att utveckla eller genomföra projekt som LAG-styrelsen själva driver.

Ansvarsområden utöver genomförandet av strategin

LAG-styrelsen ansvarar vidare för att starta ett kansli och att tillsätta en verksamhetsledare och ekonom. Godkänd alternativt auktoriserad revisor ska upphandlas.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Ansatsen i denna strategi är att just ta vara på engagemang och idéer. Kansliet ska ta vara på den potentialen i en bredare bemärkelse och i samverkan med partnerskapets aktörer. Kansliet är den man vänder sig till om man är verksam inom Leaderområdet och har utvecklingsidéer. Grundbemanning är två heltidstjänster.

En huvudsaklig arbetsuppgift är att marknadsföra strategin och dess möjligheter att söka stöd inom ramen för denna, att handlägga ansökningar enligt regelverk och att presentera ansökningarna för LAG-styrelsen för prioritering efter beredning. Kansliet följer även de prioriterade projekten i genomförandet fram till avslut med visst praktiskt stöd och löpande uppföljning.

Värdegrund

Med avstamp i de horisontella principerna så ska anställda bidra till att dessa perspektiv finns med och beaktas i det dagliga arbetet. När människor kommer till kansliet så kommer de med olika bakgrunder och förmågor, och det behöver det finnas en medvetenhet om det. Till exempel människor med en funktionsvariation eller med svenska som andraspråk kan ha lika stor förmåga att ta initiativet till utvecklingsprojekt, men kan behöva extra stöd i en ansökningsprocess. Anställda ska erbjudas möjlighet att öka sin kunskap om normer och värderingar som kan påverka vårt bemötande, och guida kontorets praktiska arbete.

Årsplan, förstärkta insatser och uppsökande arbetssätt

Kansliet arbetar utifrån en årsplan, som upprättas i samverkan mellan verksamhetsledare, presidium och LAG-styrelse. För att hela strategin ska förverkligas, så kan olika typer av förstärkta insatser behövas. Årsplanen kan ange riktade satsningar eller uppsökande verksamhet gentemot en viss målgrupp eller ett visst mål i strategin. Den här typen av förstärkta insatser kan ibland skötas inom befintlig bemanning, ibland kan extra resurser tillföras genom LAG-ägda projekt. Kansliet ansvarar vidare för att upprätta årlig verksamhetsplan vilken antas av LAG-styrelsen.

Vid tillfälliga behov av förstärkning såsom arbetstoppar så kan tjänster köpas in från annat Leaderområde eller annan extern aktör, och likaledes kan försäljning av tjänster till annat Leaderområde eventuellt skapa möjligheter. Samarbete kan ske i upphandlingar av externa tjänster såsom upphandling av revisor, utvärdering av extern part eller kommunikation.

7 Uppföljning och utvärdering

För att säkerställa att strategins genomförande styr i rätt riktning, men också för att identifiera förändrade behov är uppföljning och utvärdering viktiga verktyg.

Nätverkande och samverkan med andra aktörer, organisationer och Leaderområden ger sammantaget grund för omvärldsbevakning och gör att anpassning till förändringar kan ske snabbare.

Uppföljning och utvärdering sker fortlöpande:

- I samband med styrelsemöten presenteras nuläget för strategins genomförande och utrymme ges för reflektion.
- Indikatorer och målluppfyllelse följs och dokumenteras löpande av kansliet för redovisning till LAG-styrelsen.
- Återkommande möten med projektledare och projektägare för kunskapsutbyte och information om bland annat målluppfyllelse och ändrade förutsättningar i projekten.
- Kontinuerlig kontakt med de ingående kommunernas tjänstemän med uppdrag inom landsbygdsutveckling för informationsutbyte om projektutveckling i förhållande till strategins innehåll, synergieffekter och utvecklingsmöjligheter.

Strukturerat i arbetsgrupper:

- En särskild arbetsgrupp finns inom LAG för utvärdering av projekt, arbetet skall bidra till mer effektiv uppföljning och utvärdering av strategins genomförande.
- Portföljsanalys med ekonomisk sammanställning, analys och förslag på åtgärder upprättas årligen av kansliet, analysen går igenom av LAG-styrelsen och utgör en del i utvärderingen av föregående årsverksamhet.

Portföljsanalysen går igenom av en uppföljningsgrupp bestående av 3 representanter från LAG, 1/sektor, 1 representant från Region Jämtland Härjedalen samt adjungerad verksamhetsledare. I uppföljningsgruppens uppgifter ingår att se över beviljade projekt i förhållande till mål, behov av insatser för att förverkliga strategin genom exempelvis utlysningar, initierande av LAG-ägda projekt, revidering av urvalskriterier eller arbetssätt. Rapportering från uppföljningsgruppen sker årligen skriftligt till LAG

Uppföljning och utvärdering är en del i det pågående lärandet och följs vid behov av utbildningsinsatser, förändrad kommunikation eller arbetssätt för LAG-styrelsen och kansliet. Vid behov genomförs intern utbildning inom LAG-styrelsen och hos kansliet för att hålla hög kvalitet på bedömningar, beslut och uppföljning.

Därigenom bidrar uppföljning och utvärdering också till en kvalitetssäkring för LAG och hela organisationen.

LAG-styrelsen fattar vid behov beslut om nulägesanalys vid programperiodens början och hur denna skall utformas, samt om extern utvärdering skall göras med fokus på arbetssätt hos styrelse och kansli.

Under programperioden 2023–2027 finns nationellt fastlagda aktiviteter som LAG kommer att genomföra enligt förordningskraven. Det innebär att LAG kommer att leverera de data som Jordbruksverket efterfrågar för att utvärdera den strategiska planen. Årlig rapportering sker till Jordbruksverket enligt framtagna mall, med rapportering av resultat av indikatormätningar men också med reflektioner över utveckling och händelser som kan påverka strategins genomförande.

Tre gånger per år deltar LAG med representant från kansliet och/eller LAG-styrelsen i dialogmöten med Jordbruksverket och övriga av landets Leaderområden. En gemensam lärande- och utvecklingsaktivitet kommer att genomföras under 2025 tillsammans med Jordbruksverket, även denna kommer LAG att delta i.